

Milček Komelj

PARSIFALSKI LUDVIK PANDUR

Slikarstvo Ludvika Pandurja, predstavljeno na veliki razstavi v mariborski Umetnostni galeriji, je ekstaticna predstava, ogrnjena v blišč, ki išče lepoto v bogastvu preteklosti in skoznjo krčevito – kot na gledališkem odru – osvetljuje svoj čas. Napolnjuje ga z bleščico kulturnih odsevov, ki plemenitijo in osmišljajo življenje s slutnjo odrešitve, ki jo slikar preoblači v kostume mitoloških likov. Tako oživlja spomin na Benetke, ki skozi sugeriranje minljivosti vstajajo v oživelu, v odbleskih spominov mumificirano lepoto. Razkriva se skozi dialog s starimi mojstri in barvno zazveni v dramatičnosti Wagnerjeve glasbe, izhajajoč iz mitološke dediščine kot podoba prerajanja, a tudi krčevito razdrobljenega časa med natrganostjo življenjskih utripov in občutljivim zaledjem njihovega duha.

Takemu umetniku, ki se je prikazal med nami kot žlahtna prikazen iz polpozabljenih umetnin, življenje zveni v odblesku evropske kulture, med demoni in vilami, posvečenimi jezeri, svetimi drevesi, viticami trav ter bogovi, najbolj pa se mu v tem okolju vtiskuje v srce njegov sedanji osrednji motiv Parsifal. Ta živi v njegovi umetnosti kot večpomenska aluzija: enako odrešilni Kristus kot nostalgična insignija ali podoba marmorne parkovne sohe, vselej pa kot podoba simbolne duhovne prisotnosti, ki navdaja življenje z umetniško nesmrtnostjo ali vsaj upanjem, ki se raztaplja v impresionizmu večne negotovosti, utripajočem v beli krhkosti pravljinih podob.

Tudi najbolj vsakdanja pot skozi življenje vodi Pandurja skozi vrtove umetnosti. Ko se s telesom ali duhom sprehodi skozi mariborski mestni park, med historično dekoriranimi hišami ali po Kalvariji, mu venomer vse oživi v mitološki privid. Njegov utrip nemirne, a v posvečenosti ukoreninjene narave zajema vase privede svetih gajev in nimf in celo najbolj navadni ostanki kipov mu ožive v dobre pastirje duhovne pomladi. Tak ustvarjalni svet je do kraja oseben, oblit z avtorjevo notranjo svetlobo, izobrazbo in temperamentom, pričujoč o slikarjevi razgledanosti in izbranim življenju v svetlobi kulturnega izročila, s katerim so naseljeni njegovi pogledi. A vendar se mu je ta intimna in osebna zazrtost v svet kulture in duha ustvarjalno docela razkrila prav v času, ki tako kot slikar hlepi po oživljanju in prerajanju vsega nekdanjega in se izraža iz zazrtosti v prihodnost skozi bujno preteklost mitoloških legend. Zato je že sam Parsifal, katerega srednjeveški odlomek se dogaja na slovenskem Štajerskem nedaleč od Maribora in ki ga med drugim ustvarjalno preučuje lanski vileniški nagradenec, švicarski pisatelj Adolf Muschg, nadvse pomenljivo znamenje, da je slikar Pandur občutljivec, ki se skozi vpogled vase srečuje z miti in s pravljicami, ki so živa last kulturne sodobnosti in celotne, še zlasti srednje Evrope. In da je eden samotnih popotnikov, ki se, ne vedoč drug za drugega, slutijo v ustvarjalnem ozračju in srečujejo v mitoloških izvori svojih umetnin: tako v figurah, kakršna je Parsifalova, kot v pokrajinah, kakršne slutimo v Pandurjevi umetnosti skozi odbleske findesièclovske pretanjenosti in ekspresionistično poduhovljene narave.

Za tako doživljajočega umetnika je sleherno slikarsko ali življenjsko prizorišče predvsem simbolično obarvan, na novo obujen in zato sodoben kulturnozgodovinski življenjski prostor, v katerem žive fantastične podobe človeških občutij in pričevanj.

Tako se mu, popotniku, celo najbolj bežni pogled na nemško pokrajino slikovito razmahne v čustveno vznemirjenost, ki slikarsko obudi spomin na hrepenenje po kentavrih in spreminja alpska pogorja v eksotične puščavniške pečine in nebo v nevihtno dramo žrtvenega darovanja, zažrto v romantično divjino davnih časov, ki jo doživi umetnik kot sodobno in svojo. In celo po nedavnem pohodu v Ameriko, kjer je njegov globoko evropski ustvarjalni instinkt zbudil v kulturnih krogih veliko zanimanje, se je v slikarjevem doživljanju tudi bleščeča ameriška civilizacija spremenila v en sam kričeče razbolen, a živobarven in po pandurjevsko dramatisiran duhovni park, v katerem so postali nebotičniki kapniški kipi ali gorati stolpi, podobni njegovim Parsifalom, in žgoče neonske luči ognjeni cvetovi rože mogote.

A tudi vanj so se, tako kot vsepovsod, kamor zabldi Pandurjev duh, ponekod naselili slikarjevi Parsifali in Grali, saj je Ameriko posrkal umetnik, in ne ona njega. Pandurjev wagnerjanski duhovni kontekst je namreč tudi v celoti in sam, ne glede na naslov slike ali izvor in razberljivost motiva, vedno le živahna spodbuda za oživitvev evropskega duhovnega izročila, ki ga slikar zajema v svoj lastni eksistencialni prostor kot svojo temeljno življenjsko nujnost. Njegov nadvse osebni, a vendar vseskozi historično obarvani slikarski ambient, v osnovi podoben divjemu angleškemu ali italijansko obarvanemu parku, v kakršnega so nekdanji romantiki v obliki pokošenih stebrov, templjev, piramid, kipov ali eremitaž hkrati kopicili znamenja različnih preteklih civilizacij in časov, razmišljanj, molitev in ljubezni, pa je slikarjevo jasno prepoznavno znamenje duha, ki se danes vsesplošno kaže tudi v obujenem zanimanju za umetelno naravo in celo kot prostorsko ozadje značilne sodobne drame, kakršna je Stoppardova Arkadija, ki skozi razmerja do fragmentov preteklosti utemeljuje vznemirjenost sodobnih dilem.

Popotni Pandur se tako po drevoredih svoje umetnosti sprehaja skozi: sugestivno oživele kulturne vrtove kot slikarski svečenik lastnih, s kulturnim izročilom prepreženih sanj in hkrati kot slikovit izpovedovalec duhovnega nemira časa, ki skozi baročni zanos, wagnerjansko romantiko in krhkost impresionizma usmerja umetnikove duhovne izkušnje v vedno novo in v življenjski občutljivosti prerojeno ekspresijo, prepolno nemira lastne negotovosti, ki jo blaži neomajno zaupanje v navdihujoče bogastvo kulturnega izročila. To pa je hkrati gledališka inscenacija vedno istega, v bujnih oazah umetnosti prerajajočega se, s historičnimi rekviziti prepreženega in v temno sinjino potopljenega človeškega sveta, iz katerega se oglašča umetnik s krčevito, a slikovito razdrobljeno živobarvno potezo, hlastno sledečo nemirnim klicem nepotešenega, a parsifalsko viteškega duha.